

Terezínská iniciativa 117

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

září 2023

***Vzpomínkový koncert In memoriam Tereziín–Osvětim
v unikátním prostoru terezínské jízďárny
dirigoval Václav Dlásk.***

Více na str. 2–3

Foto: Šimon Pikous

Kever Avot a koncert Neoklasik orchestru v Terezíně

Michal Stránský, foto Radim Nytl

V neděli 10. září se v Terezíně konala obvyklá tryzna Kever Avot, která vždycky předchází novému roku, tentokrát roku 5784, a Jom Kipur.

Tryznou si každoročně v tuto dobu připomínáme židovské oběti nacistické zvůle v blízkosti terezínského krematoria. Po úvodním projevu Jana Roubínka, ředitele Památníku Terezín, a proslovech Karola E. Sidona, J. E. Anny Azari, velvyslankyně Státu Izrael v České republice, a modlitbě Michaela Dushinskeho jsme se všichni přesunuli autobusem k pietnímu místu u Ohře, kde byly v listopadu

1944 do řeky vysypány urny s popelem 22 tisíc obětí ghetta Terezín.

Tam promluvil opět ředitel Památníku Terezín Jan Roubínek a vrchní zemský rabín Karol E. Sidon.

Po modlitbě Jiřího Daníčka nás čekal vzpomínkový koncert v unikátním prostoru terezínské jízdárny.

Koncert byl pro mě velmi silným zážitkem, zejména Ukolébavka pro

Terezín a první věta Symfonie č. 3 „Žalostných písní“.

Cítuji z programu: „První věta s využitím kánonu tvořivé vlny, které postupně nabývají na síle. Nejprve jednu vystaví samotné smyčce, druhá naroste se zpěvem a celým orchestrem a odchází, stejně jako se v úvodu začala vynořovat.“

Jan Roubínek, ředitel Památníku Terezín

J. E. Anna Azari, velvyslankyně Státu Izrael

Karol E. Sidon, vrchní zemský rabín

Michael Dushinsky, rabín

IN MEMORIAM TEREZÍN–OSVĚTIM

Program koncertu:

- **Marios Christou:** Ukolébavka pro Terezín – SVĚTOVÁ PREMIÉRA
- **Henryk Mikołaj Górecki:** Symfonie č. 3 „Žalostných písní“

Projekt In memoriam Terezín–Osvětím vznikl z přesvědčení o nutnosti připomínat tragédie 20. století, aby se udržely v kolektivní paměti společnosti. Jako jakési výstrahy, která je v dnešní době bohužel stále aktuální.

Neoklasik orchestr tímto již třetím koncertem z řady *In memoriam* uctil

památku terezínských a osvětimských obětí šoa. V roce 2021 vystoupil na pietním aktu k 80. výročí masakru Židů v ukrajinské roklí Babí Jar a druhým koncertem byla účast na mezinárodním projektu *In memoriam Lidice*.

Hlavním bodem nedělního programu byla *Symfonie č. 3 „Žalostných*

pisní“ od polského skladatele H. M. Góreckého, která se na českých pódii objevuje velmi zřídka. První a třetí věta vyjadřují pocity matky, která ztratila dítě. Druhá věta naopak popisuje dítě vězně gestapem, které bylo odloučeno od své matky. Symfonie je postavena na tzv. neomodality, neboli návratu k modalitám, které byly běžné zejména ve středověké hudbě a renesanci. Koncert rovněž připomněl 90 let od narození H. M. Góreckého.

Ve světové premiéře zazněla také kompozice *Ukolébavka pro Terezín* od skladatele kyperského původu Marios Christou, který je expertem na Góreckého 3. symfonii, z níž čerpal inspiraci.

Koncert se konal pod záštitou Památníku Terezín, Českého osvětimského výboru a Terezínské iniciativy k 80. výročí deportace zářijového transportu do tzv. terezínského rodinného tábora v Auschwitz-Birkenau.

INTERPRETI:

**Tamara Morozová /soprán/
Justyna Khil /soprán/
Karel Dohnal /klarinet/
Václav Dlask /dirigent/
Alexander Ebert /dirigent/
NeoKlasik orchestr
ve spolupráci
s Neues musikalisches
Forum Dresden**

Jiří Daníček u Ohře

NeoKlasik orchestr

Marios Christou

Dirigent Václav Dlask

Tamara Morozová

Zleva: T. Morozová, J. Khil, A. Ebert a V. Dlask

Vzpomínkové setkání na památku prof. Felixe Kolmera (1922–2022)

Marta Malá a Michal Stránský, foto Jindřich Buxbaum a © Deutsche Botschaft Prag

Vzpomínkové setkání proběhlo na půdě Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v úterý 22. srpna, tedy rok a pár týdnů po smrti profesora Kolmera.

Slavnostním shromážděním provázel a celé ho moderoval Petr Brod.

Na začátku setkání vystoupili v hudebním úvodu manželé Daniela Grygarová (housle) a Adam Grygar (klavír). Přednesli tři skladby – Ericha Adlera, Nicola Paganiniho a Pabla de Sarasata. Hned po nich promluvil J. E. Andreas Künne, velvyslanec Spolkové republiky Německo v České republice, následovali se svými projevy Tomáš Jelínek, ředitel Česko-německého fondu budoucnosti, Christoph Heubner, výkonný viceprezident Mezinárodního osvětivského výboru, a Karol E. Sidon, vrchní zemský rabín, který se na závěr pomodlil El male rachamim.

Následovalo promítnutí dokumentu Paměti národa „Tváře vzdoru“.

Osobní vzpomínky na Felixe Kolmera, pro mnohé na Feldu, pronesli Zuzana Peterová, Michal Stránský, Petr Blažka, skautky Robin a Lípa z oddílu Tuvia, Libor Rouček, Yechiel Bar Chaim, bývalí velvyslanci SRN v Praze, Arndt Freytag von Loringhoven a Christoph Israng.

Felix Kolmer

Manželé Grygarovi – Foto J. B.

Andreas Künne – Foto DBP

Tomáš Jelínek – Foto DBP

Karol E. Sidon – Foto DBP

Michal Stránský – Foto J. B.

Celý podvečer uzavřeli hudebním vystoupením manželé Grygarovi skladbami Franze Drdly a Ernesta Blocha.

Vzpomínání na Felixe Kolmera bylo důstojnou připomínkou stoleté osobnosti – Čest jeho památce!

Pietní podvečer a večer uspořádaly velvyslanectví SRN, Nadační fond obětem holocaustu, Česko-německý fond budoucnosti a Český osvětimský výbor.

Skautky z oddílu Tuvia – Foto J. B.

Bývalí velvyslanci SRN v Praze Christoph Israng, Johannes Haindl, Arndt Freytag von Loringhoven a současný Andreas Künne – Foto J. B.

Libor Rouček – Foto J. B.

Společné foto účastníků setkání – Foto DBP

Štetl Fest už podruhé

Text i foto: Zora Skořepová

Druhý ročník festivalu ŠTETL FEST, který proběhl v termínu 31. 8. – 3. 9. 2023, si zvolil za hlavní téma vlaky. Spojení židovské minulosti 20. století s vlaky je více než symbolické.

Byly to totiž převážně vlaky, jimiž se židovští a jiní uprchlíci snažili dostávat z nacisty postupně okupovaných území za svobodu, a zachraňovat si tak své životy. Stejně tak to byly pověstné vlaky smrti, které transportovaly tisíce židovských občanů do vyhlazovacích a koncentračních táborů, rozestých v různých částech Evropy. Třetím tématem byla současná pomoc v rámci konfliktu na Ukrajině.

Mohla jsem se zúčastnit jen několika akcí během prvních dvou dnů festivalu.

Na pátém nástupišti Hlavního nádraží v Brně byl odhalen Památník 10 080 židovským občanům deportovaných v době nacistické okupace

V rámci zahájení festivalu 31. 8. byl na pátém nástupišti Hlavního nádraží v Brně instalován a odhalen památník lidem transportovaným do koncentračních táborů v průběhu druhé světové války z tohoto místa – Památníku zmiřelých.

Vystoupilo trio Makabara a Dominika Weiss Hošková.

Daniel Kahn a Jake Shulman

Z vystoupení Petry Ernyeiové

Rodák z Detroitu a multiinstrumentalista Daniel Kahn a newyorský houslista Jake Shulman-Ment spolu hrají a cestují už téměř dvacet let. Po spolupráci v mnoha kapelách a projektech (včetně The Painted Bird a The Brothers Nazarov) nahráli album *The Building & Other Songs* jen v duu. Je to, jak říká Kahn, „nejosobnější a nejintimnější výběr písní, které jsem kdy nahrál. A s Jakem to bylo, jako bych nahrával se svým bratrem.“

1. 9. 2023 jsem na nádvoří Staré radnice vyslechla koncert klezmerové kapely Simcha.

Klezmerová kapela Simcha vznikla na podzim 2007 v Ostravě, v ryzě ženském seskupení hraje od roku 2016. Impulsem pro založení kapely

bylo okouzlení tradiční židovskou instrumentální hudbou i soudobými hebrejskými a jidiš písněmi. Její zakladatelky zdokonalily své znalosti a dovednosti na mistrovských kurzech židovské hudby KlezFest v Londýně. Simcha měla příležitost zahrát si na významných akcích, jako např. Festival židovské kultury Simcha Wrocław, Festival židovské hudby Šamajim Třebíč, Templfest Ostrava a další. V současné době má na svém kontě dvě alba (2010, 2015).

Program festivalu byl velmi obsáhlý a různorodý. Počasí bylo opravdu přátelské, akce byly hojně navštívené a celé město Brno „žilo“. Myslím, že druhý ročník se opět vydařil a těšme se již nyní na ročník třetí.

Kráčíme spolu po stopách hrdinů

Pokud činnost ICEJ již nějakou dobu sledujete, bude vám název Memoriálu Vrby a Wetzlera jistě povědomý. V letošním roce se nám společně se slovenskou ICEJ poprvé od covidu podařilo opět uspořádat dva letní pochody po stopách hrdinů z Osvětimi do Žiliny. Na trase dlouhé 120 km se letos sešla unikátní společnost celkem 75 lidí nejméně ze sedmi zemí.

Přečtěte si reflexi obou pochodů, kterou za celý tým napsala Karin Miháľová, do češtiny přeložil Michal Stránský:

V první červencový den zastihl třicetičlennou skupinu, hned v první hodině pochodu, vytrvalý déšť, který trval po většinu první etapy a prověřil naši odolnost a výdrž. Podobně i druhá, větší, 45členná srpnová skupina překonala déšť hned první den etapy. Počasí bylo v obou termínech proměnlivé. Putovali jsme pod mraky i na žhavém slunci. Během pochodu jsme vzpomínali na temné období holocaustu, ale především na naději, s níž Vrba a Wetzler utíkali za svobodou.

Přípravný tým v čele s Radkem Hejretem, hlavním průvodcem pochodů, strávil poslední období novým výzkumem trasy útěku, a tak jsme letos putovali po aktualizované přibližné ose příběhu Wetzlera a Vrby. Úprava vychází z archivních materiálů a rekonstrukcí útěku z knih, které oba muži napsali. Proto jsme v některých úsecích trochu bloudili, ale i tato skutečnost jen symbolicky přispěla k autentičnosti pochodu. Koneckonců sami hrdinové putovali na útěku. Na podzim se průzkumný tým složený z pomocných průvodců pochodu znovu vydá na průzkum terénu, a tak bude příští rok trasa opět doplněna o nové poznatky a podrobnosti o útěku.

I letos byli mezi pochodujícími zahraniční účastníci.

Corrie, Nizozemka, která již 35 let pomáhá přeživším v Jeruzalémě. Vnuk bývalého esesáka Tobias, který již 8 let pracuje jako dobrovolník v jeruzalémském sídle ICEJ. Spolu s námi pochodovala Ashley ze Zimbabwe, jejíž otec pochází ze Slovenska. Byli jsme u toho, když poprvé vstoupila na slovenskou půdu, a díky komunitě Memoriálu Vrba-Wetzler mohla hned po skončení pochodu odjet za svou rodinou na východní Slovensko. Spolu s námi šli také dva mladí muži z Británie. Daniel, vnuk Vrbovy první ženy Gerty, a jeho přítel Liam, jehož předkové zahynuli ve vyhlazovacím táboře v Osvětimi. A byl s námi i manželský pár diplomatů ze státu Honduras akreditovaných v Izraeli, kteří budou příběh Wetzlera a Vrby šířit dál do země Jižní Ameriky.

Za zmínku stojí účast předního slovenského sociologa Michala Vašečky na červencovém pochodu, který v den odpočinku v obci Milówka představil svůj dlouholetý výzkum o výskytu a příčinách antisemitismu v Evropě. O pochodu uvažoval jako o své osobní katarzi a jeho účast byla pro všechny obohacující.

V srpnu se o své poznatky o holocaustu ve filmu podělila Katarína Mišiková, filmová teoretička působící na Katedře filmových studií Filmové a televizní fakulty Akademie múzických umění.

Na nultém úseku trasy, mezi budovami bývalých táborů Auschwitz a Auschwitz-Birkenau v polské Osvětimi, byla

letos otevřena nová galerie s výstavou Fontána slz. Jedná se o sousoší. Je to sochařský monument umělce Ricka Wienecka, Kanadana dlouhodobě žijícího v Izraeli. Slovy samotného umělce – jde o znázornění dialogu utrpení mezi holocaustem a ukřižováním Krista. Socha zobrazuje pomyslný dialog mezi šesti posledními výroky Krista na kříži a utrpením jednotlivců během holocaustu. Fontána slz se nachází těsně u železniční příjezdové brány do tábora Auschwitz-Birkenau.

Wetzlerovi a Vrbovi by se útěk nikdy nepodařil bez statečných lidí, které potkali na cestě a bez jejichž pomoci by nedosáhli svého cíle. Proto jsme se rozhodli takové lidi ocenit pamětní plaketou VWM. Mnoho Židů během holocaustu klepalo na dveře, aby jim někdo pomohl, ale nedostalo se jim pomoci.

Na závěr pochodu jsme se tradičně sešli v Neologické synagoze v Žilině, kde jsme za přítomnosti židovské obce udělili plaketu Vrba-Wetzler Memorial in memoriam Agátě Čanecké, manželce Ondreje Čaneckého. Tento manželský pár sehrál klíčovou roli při útěku Vrby a Wetzlera. Poskytlí jim úkryt a potřebnou pomoc – ošetření a stravu, aby mohli nabrat síly a dosáhnout cíle v Žilině. Tam sepsali jeden z nejvýznamnějších historických dokumentů minulého století. Takzvanou Osvětimskou zprávu.

„Naděje je úžasná síla. Kdo ví, kolik jídla a spánku může nahradit kapka naděje?“ A. Wetzler.

Ocenění si přišli převzít Jozef a Anna Rudinští. Pan Rudinský je synovcem Agáty Čanecké. Její manžel Ondrej byl oceněn titulem Jad Vašem – Spravedlivý mezi národy, in memoriam. Byl znám jako odvážný a lidský člověk. Byla to však také jeho žena Agáta, která uprchlíky ošetřovala, pečovala o ně a vařila jim. Poslední den pochodu v obci Skalité vždy navštívíme hrob manželů Čaneckých a poté absolvujeme poslední úsek trasy absolvovaný vlakem, Skalité-Čadca-Žilina.

Vrba Wetzler zůstává důležitým mementem, kde nejde o výkon 120 ušlých kilometrů, ale o vyjádření sounáležitosti a zamyšlení nad tím, co se odehrálo během holocaustu, co stále prostupuje naši společností a čemu se chceme jako občané všemi prostředky bránit. Antisemitismus.

Jdeme bok po boku, bez ohledu na vyznání, národnost nebo politickou ideologii.

Pokud se chcete připojit ke stále se rozšiřující komunitě Memoriálu při příštím desátém ročníku, sledujte naše webové stránky nebo sociální síť a budete v obraze.

GOLDA – ŽELEZNÁ LADY IZRAELE

Právě ve dnech těsně před Jom Kipur začalo v Praze promítání filmu o někdejší izraelské předsedkyni vlády – Goldě Meir. Tento termín nebyl zvolen náhodou.

Týká se totiž krátkého úseku jejího života za tzv. jomkipurové války v r. 1973, dnů, kdy se Izrael ocitl ve smrtelném ohrožení, a na ní a na vojenských velitelích a politicích leželo těžké rozhodování, jak nastalou nebezpečnou situaci řešit a mladý stát zachránit – pokud to vůbec je možné. Film je napínavé drama, které zachycuje, jak odpovědným a kontroverzním rozhodnutím musela Golda čelit. Momenty, které postupně vycházejí na povrch v průběhu filmu a přes všechna známá historická fakta ukazují mnohá skrytá pozadí děje, zvyšují dramatickост situace. A kdo vlastně nese zodpovědnost za to, že se Izrael dostal až na samý pokraj zničení? S tím vším se ve filmu divák setkává, vidí vzrušené porady i náznaky bojů.

Golda Meir ve skutečnosti

Přitom „železná lady“ vůbec nebyla tak železná, ve filmu je vidět, že v oněch dnech, mezi neustálými poradami, kdy na ní leží nesmírná zodpovědnost za konečná rozhodnutí, musí odcházet do nemocnice na ozařování. Bolestně prožívá každou zprávu o padlých izraelských vojácích. Sledujeme tvrdou političku, ale i citlivého člověka. Často se setkává

Golda Meir (Helen Mirren) ve filmu

s rozdílnými názory vysokých politiků a vojenských velitelů, ví, kde se stala chyba, kterou ale neměla příliš možnost ovlivnit. Ve filmu vystupují významné postavy izraelských dějin, generál Dajan, Elazar, Šaron a další. Svou roli má i Henry Kissinger, americký ministr zahraničních věcí. Nezapomíná se samozřejmě na důležitou roli Mosadu. Selhal tehdy nebo neselhal? V jedné z úvodních scén se ozval telefon a na drátě Chemik, jinak agent z Anglie, hlásí: „Zinek, kadmium, vodík“ – tato slova znamenají, že přepadení je na pořadu nejbližších hodin. Správné by bylo udeřit jako první. Ale lze se na to spolehnout? Na jediný telefonát? A právě na Jom Kipur mobilizovat? Nejhorší je, že vzhledem k politice USA jako první stejně udeřit prostě nelze.

Každý ví, jak to tehdy dopadlo – a přece je film od začátku do konce nesmírně vzrušující!

Nejsem filmový kritik, nedokážu hodnotit kvalitu herců, líčení, kamery, ale Helen Mirren coby Golda na mne působila velice věrohodně, řekla bych, že se jí skutečně podobala.

Dívala jsem se na internetu, hodně reakcí diváků bylo značně pozitivních. O to víc mě překvapila naprosto negativní, až posměšná recenze na <https://magazin.aktualne.cz/kultura/golda-zelezna-lady-izraele-film-recenze/r~188c1190592011ee8980ac1f6b220ee8> – ale s tímhle rozhodně nemohu ani trochu souhlasit. Mně se film moc líbil!

MV

**FILM:
GOLDA – ŽELEZNÁ LADY IZRAELE**

Režie: Guy Nattiv

Scénář: Nicholas Martin

Kamera: Jasper Wolf

Hudba: Dascha Dauenhauer

Hrají: Helen Mirren, Liev Schreiber,

Camille Cottin, Ed Stoppard, Rotem Keinan,

Dominic Mafham, Ben Caplan, Mark Fleischmann,

Lior Ashkenazi, Daniel Ben Zenou a další

Film Europe, česká premiéra 21. září.

Brundibár se po osmdesáti letech vrátil do Terezína

Slavnostní představení se uskutečnilo v sobotu 23. září v půdním prostoru Magdeburských kasáren v Terezíně přesně po osmdesáti letech a přesně na tom samém místě.

Dětskou operu Brundibár napsal skladatel Hans Krása pro soutěž Ministerstva školství v roce 1938, své premiéry se však dočkala až na přelomu let 1942 a 1943 v židovském sirotčinci v Praze. Skladatel Hans Krása byl mezitím v srpnu 1942 převezen transportem do terezínského ghetta a pražskou premiéru své opery neviděl.

V ghettu se po necelém roce internace stal Hans Krása vedoucím hudební sekce Freizeitgestaltung vězeňské samosprávy a významně se podílel na kulturně-hudebním programu tehdejšího ghetta. V červenci 1943 přišly do Terezína také děti, které účinkovaly v původním pražském představení Brundibára. Podařilo se rovněž přivést partituru klavírního výtahu Brundibára, podle které Krása vytvořil novou, „terezínskou“, verzi opery.

Zkoušelo se po dobu jednoho a půl měsíce a terezínská premiéra proběhla 23. září 1943 na půdě Magdeburských kasáren za doprovodu desetičlenného orchestru. Představení se stalo velmi populární a do září 1944 proběhlo asi 55 repríz.

Letošní 80. výročí terezínského premiéry Brundibára si pamětníci připomněli jeho představením v podání sboru a orchestru gymnázia z německého Wülfrathu, který nacvičoval dětskou operu Brundibár od začátku roku 2022. Seskupení 50 studentů a pedagogů ji následně uvedlo nejen ve Wülfrathu, ale také v lotyšské Rize či v Izraeli. V Izraeli ji odehrálo společně s přeživším Zvi Cohenem, který hrál v Brundibárovi během války přímo v Terezíně a který se objevil také ve známém propagandistickém filmu.

TZ Památníku Terezín

Neměli bychom zapomínat

Psal se rok 1941 a byl právě předvečer svátku Jom Kipur, Dne smíření.

V Kyjevě všude visí plakáty s textem: „Židé žijící v Kyjevě a jeho okolí se dostaví 29. září 1941 v 8 hodin ráno na roh ulic Melnikovy a Dokterivské. S sebou si vezmou osobní doklady, cennosti, peníze, teplé oblečení, spodní prádlo atd. Všichni Židé, kteří neuposlechnou toto nařízení a budou přistiženi kdekoli jinde, budou zastřeleni.“

Aby nevznikla panika, rozšířili informaci, že židovské obyvatelstvo bude zaregistrováno a posléze přesídleno do ghetta. Celou akci připravil vrchní velitel SS a policie na Ukrajině Obergruppenführer Friedrich Jeckeln.

Počet těch, kteří se dostavili na určené shromažďovací místo byl vyšší, než sami Němci očekávali, přes 30 000 osob. Většinou šlo o ženy, děti a staré lidi (dospělí muži byli již dříve odvedeni do Rudé armády). Na konci ulice bylo kontrolní stanoviště, hlídané německým Sonderkomandem pod velením Standartenführera Paula Blobela. Tam jim zkontrolovali doklady a vojáci, kteří byli vyzbrojeni samopaly a měli psy, je za pomoci ukrajinské milice postupně odváděli asi 3 km k roklí ukrajinsky zvané Babyn Jar. Tam pak nastala nepředstavitelná hrůza. Nejprve jim odebrali

doklady a cennosti, pak je donutili svléknout se do naha. Poté je po skupinách hnali k roklí, hluboké asi 20 metrů, 30 metrů široké a asi 150 metrů dlouhé, kde byli z protějšího svahu zezadu postříleni kulomety. Další a další skupiny se vrstvily na mrtvých tělech. Každé dvě až tři vrstvy mrtvých těl byly zasypány zeminou. Ne všechny stihli povraždit v jediném dni, zbylé zavřeli Němci v garážích a masakr pokračoval ještě druhý den.

Výjevy, které vraždění provázely, byly děsivé. Miminka a malé děti rvali matkám z náruče, házeli je často do jámy živé, aby ušetřili municí, zraněné, pokud se v jámě pohnuli, buď ještě střelili zblízka, nebo pak mučivě umírali zadušením pod hromadami mrtvých těl. Davidu Ayzenbergovi, tehdy 15letému chlapci se podařilo přežít, protože byl už mezi posledními, kdo přišli na řadu. Spatřil strašlivou scénu, která jemu ale paradoxně zachránila život: uviděl ženu, byla nahá a mrtvá, a na ní leželo maličké živé dítě, které si našlo matčin prs a snažilo se z něj pít... Chlapec omdlel a spadl dřív, než ho zasáhla střela, a při kontrole, kdy na něj voják šlápl, se nepohnul, nezasténal. V jámě s mrtvými strávil dlouhé hodiny, snad dny, než se odvážil vylézt. Další přeživší byla 14letá Dita Levinová, přišla na řadu až pozdě navečer a byla jen lehce zraněná, a tak se v noci dokázala zpod mrtvých vyhrabat a vylézt. Ale v Babím Jaru zůstalo 33 771 mrtvých židovských obětí. Tak vlastně začal holocaust.

MV

Sněm členů Terezínské iniciativy

Ještě pár dní nás dělí od sněmu Terezínské iniciativy, který se koná v úterý 24. října v zasedací místnosti ve 3. patře Židovské radnice v Praze (Maiselova 18, Praha 1). Zahájení v 10.00 hod., prezence od 9.15 hodin.

Zájezd do Osvětimi, primárně pro druhou, třetí a další generaci

Český osvětimský výbor, NFOH a Terezínská iniciativa pořádají ve dnech 16.–19. června 2024 přednostně pro druhou, třetí a další generaci návštěvu Osvětimi.

Zájezd bude třídní, ubytování v Mládežnickém centru – centru setkávání.

Datum je již z polské strany potvrzené. Ideálně jde o cestu cca dvacetičlenné skupiny.

Jiřího Wintera – Nepraktu

asi není třeba českému publiku příliš představovat. Tento vskutku renesanční člověk za svůj život nakreslil více než 35 000 kreslených vtípů, za což je také uveden v Guinnessově knize rekordů. Spolu s Miloslavem Švandrlíkem patřili mezi hlavní autory československého satirického a humoristického časopisu Dikobraz, kromě toho se věnoval také animovanému filmu, knižním ilustracím (často právě od Miloslava Švandrlíka), návrhům hraček a filmovým či divadelním kostýmům. K jeho nejnámějším počínům patřil např. film Šileně smutná princezna nebo divadelní hry Těžká Barbora a Osel a stín. Dlouholeté osobní přátelství ho pojilo s Janem Werichem, Jiřím Trnkou, Bohumilem Hrabalem, Jiřím Suchým či Miroslavem Horníčkem

Co se však z jeho života ví poměrně málo je jeho minulost z období 2. světové války. Jeho otec byl židovského původu a značná část jeho rodiny skončila v terezínském ghettu. Sám Jiří Winter byl účastníkem protifašistického odboje a za přechovávání zbraní mu hrozil trest smrti. Jen shodou okolností mu nakonec tento trest soud nedal, ale měl si odpykat šest let v nacistické káznici v bavorském Bernau. Podařilo se mu přežít a po osvobození dojet pěšky až do Čech. Po válce se Jiří Winter shledal jen se svou matkou, jeho otce umučilo gestapo při výslechu na Pankráci. Zbytek jeho rodiny zahynul v Osvětimi.

Výstava potrvá do 30. 11. 2023, denně 9–18 hodin.

Památník Terezín
srdečně zve na výstavu obrazů

Arnolda Petera WEISZE-KUBÍNČANA PŘERUŠENÁ PÍSEŇ

Dílo Arnolda Petera Weisze-Kubínčana bylo často reflektováno na výstavách na Slovensku, zvláště koncem 20. století. V katalogu jedné z posledních Kubínčanových výstav „Hľadanie identity“ (2016, Galéria mesta Bratislavy) napsala kurátorka Zsófia Kiss-Szemán: „Kubínčan je představitelom slovenského netradičného žánrového malírství meziválečného období. Jeho tvorba se formovala na základě expresionistické malby a motivicky vycházela především ze slovenské reality Oravy, Liptova a Turca. Jeho život provázal neustálý vnitřní neklid, který se projevoval v neustálém hledání vlastní identity. Nešetkal se s pochopením svého projevu, neboť daný region, ve kterém tvořil, nechápal příčiny expresionismu ani jeho výrazové prostředky. Navíc byl Židem. To byl také důvod jeho odmítání a nepochopení jeho tvorby. Evropa té doby byla nacionalistická a zaujatá. Nepomohlo nic, ani konvertování na katolickou víru, dokonce ani změna jména. Arnold Weisz-Peter Kubínčan. Podle města, ve kterém žil – Dolný Kubín. Žil v totální chudobě a odmítání, dokonce i ze strany umělců. Fašistický režim ho začal pronásledovat. Jeho díla byla označována jako úpadková, nežádoucí.“

Výstava potrvá do 30. 11. 2023, denně 9–18 hodin.

HAPPY END ve Švandově divadle na Smíchově

Švandovo divadlo uvádí poetickou komedii *Happy End* zvoucí diváky na návštěvu bytu dlouholetých manželů. Režisérem a spoluautorem inscenace je Daniel Hrbek, ředitel smíchovské scény, a dlouholetý pár v ní ztvárnili Bohdana Pavlíková s Lubošem Veselým. Ti jsou partnery nejen na jevišti, ale i v civilním životě.

Oba protagonisté ztvárňují v *Happy Endu* manžele, jimž se svět v průběhu let vtěsnil do jediného bytu. Jako dva trosečníci na penzijním ostrově jsou zde jeden pro druhého majákem. Když na ně zazvoníte, pozvou vás na návštěvu. Vztah dlouholetého páru tak můžete pozorovat se vším, co k němu po šedesáti letech společného života patří – od rána až do večera...

MLČET, PŘÍT SE, MILOVAT

„Happy End je pro všechny, kteří spolu žijí nebo teprve touží žít s někým druhým,“ říká režisér Daniel Hrbek. Ke zpracování tohoto tématu ho inspiroval mnoholetý vztah jeho rodičů. „Jejich soužití jsem vždy obdivoval. Ta každodennost, v níž spolu umějí být – mlčet, souhlasit, přít se, pečovat o sebe a navzájem se milovat,“ uvádí Hrbek.

Ten spolu s dramaturgem Davidem Košťákem napsal nejprve „pomocný scénář“. „Vyprávěl o jednom všedním dni starých manželů, který je možná dnem posledním,“ líčí Daniel Hrbek. Výslednou podobu inscenace pak režisér dotvořil s oběma herci pomocí improvizace. Do příběhu tak zapracoval i nápady, které se zrodily během zkoušení. „Bohdana Pavlíková a Luboš Veselý jsou na jevišti vždy výtečnými partnery, navíc spolu i v civilu sdílejí jednu domácnost. Jejich společná životní zkušenost i smysl pro humor tak dodává *Happy Endu* jeho originální a pravdivý punc,“ je přesvědčen Daniel Hrbek.

PARTNERSTVÍ NA SCÉNĚ A V ŽIVOTĚ

Oba herci se jednoznačně shodují, že partnerství v osobním životě jim pomáhá i v partnerství na jevišti: „Ano. Nám to pomáhá,“ potvrzuje Luboš Veselý a Bohdana Pavlíková přitakává: „Stoprocentně.“

Oba herci jsou zajedno i v tom, že *Happy End* je určen divákům bez ohledu na věk: „My to hrajeme o dvou lidech. Takže je to i pro mladé lidi. Je to náhled toho, co je čeká,“ míní Pavlíková. „I když hrajeme osmdesátníky, myslím si, že témata, jichž se tu dotýkáme, jsou všeobecně platná i pro třicátníky,“ souhlasí Veselý.

*Magdalena Bičíková
foto Alena Hrbková*

Studentské literární a výtvarné práce oceněné v soutěži Památníku Tereziín na téma: Svět chce být klamán?

TEREZÍNSKÁ KOMEDIE

Matěj Pihera, 12 let, ZŠ Elišky Krásnohorské, Ústí nad Labem (1. kategorie, Cena Erika Poláka)

Zdůvodnění hodnotící poroty: Nejvíce ze všech prací se vztahuje k zpracování námětu návštěvy Mezinárodního výboru Červeného kříže, autor pojal téma jako vyprávění v ich formě.

„Vstávat! Vstávejte, je tu nový den,“ probouzel nás Prcek, „no tak, vstávejte vy lemry.“ Ale ne! Koho by asi napadlo vstávat? Když Prcek uviděl, že takhle to nepůjde, začal vymýšlet, jak nás dostat z postele. Jelikož to nebyla hlava děravá, tak na to přišel. „Protože to nejde po dobrým, tak to půjde po zlým,“ zvolal a začal obcházet místnost. Nikdo z nás se neobtěžoval otevřít oči, natož pak vstát z toho tvrdého kavalce. Ale když jsme slyšeli o sebe bouchat plechové esšálky, začínalo nám být jasné, že jsme v koncích. A taky že byli. „Takže,“ začal Prcek, „pokus číslo dva: kdo okamžitě nevstane, nedostane zpátky svůj esšálek.“ V místnosti se ozývalo nespokojené bručení. Pak ale Jirka řekl: „bez esšálku přece nedostaneme jídlo.“ „Já vím,“ odvětil Prcek. Na to se nedalo nic říct. Pro jistotu jsme otevřeli oči a zkontrolovali, zdá je má Prcek doopravdy u sebe. Měl. Takže jsme prostě museli vstát. „Anebo víte co?“ ušklíbl se Prcek, „zůstaňte v posteli a já se aspoň pořádně nadlábnu, zvlášť když dneska máme „buchtý.“ To jsme si nenechali líbit. „Na něj!“ Zavelel jsem a všichni jsme se na Prcka vrhli. „No dobře, dobře. Uklidněte se,“ krotil nás a každému podával jeho esšálek.

Poté jsme se začali oblékat a oplachovat si obličej ledovou vodou. Když už jsme byli jakžtakž hotovi, tak nás Prcek zastavil. „Kluci, počkejte... musím vám něco říct,“ odmlčel se. My jsme byli napjatí jak kšandy. „Tak už nás nenapínej,“ řekl jsem. „Dobrá tedy, Petře. Do Tereziína zavítá delegace Červeného kříže,“ tak tohle nikdo nečekal. „Mají za úkol sepsat zprávu o podmínkách v ghettu.“

„To je dobře,“ řekl Ruda, „aspoň uvidí, jaké to tu je a jak trpíme.“

„No ano, jasně,“ ozývalo se. „Chlapci,“ vložil se do toho Prcek, „Němci mají vytyčenou trasu kudy je povedou, proto se teď skutečně takzvaná Verschönerung, neboli zkrášlovací akce. Esesáci musí přeměnit velkou část ghetta, a tak budou potřebovat spoustu pracovníků. Tak se nedivte, kdyby vás zastavili a poslali pracovat.“ V místnosti bylo ticho. „A hlavně, buďte opatrní a silní... teď už běžte,“ usmál se a všichni se rozutekli do všech stran. Zůstal jsem tam sám. Díval jsem se na Hanušovu postel, protože ten nedávno odjel na Východ, někam do Birkenau. „Děje se něco, Petře?“ zeptal se mě Prcek. „Ne... nebo vlastně,“ odmlčel jsem se „Hanuš odjel kvůli té delegaci? Přece jenom, už byl vyzáblý, unavený, bledý...“ Prcka otázka překvapila, ale pak mi odpověděl. „Ano,“ povzdychl si.

Vzpomněl jsem si na Hanuše. Byl to tichý chlapec, který se svěřoval jen papíru, psal básně. V tu chvíli jsem pocítil strach. „Co když jsem taky slabý, vyzáblý? Co když už jsem nepotřebný? Co když taky odjedu na Východ, odkud se zatím nikdo nevrátil?“ Z přemýšlení mě probral hluk. „Petře,“ vykřikl Jirka, „všechno schovej, jdou sem esesáci!“ Na nic jsem nečekal. Popadl jsem vyvěšené nové číslo časopisu Vedem a šoupl ho pod polštář. Zatím se všichni začali sbíhat do místnosti. „Achtung!“ ozvalo se, a všichni jsme se postavili do pozoru. Do místnosti vešel esesák s nablýskanými holínkami, jezdeckým bičíkem na opasku a na rukávu se mu třpytil odznak SS. Za ním přicházeli dva čeští četníci. „Ich brauche die Menschen zur Arbeit,“ řekl něco německy a začal kolem nás procházet a prohlížet si nás. Pak se zastavil u Jirky. „Du,“ ukázal na něj, „aus der Reihe!“ Jirka chvíli mlčky stál, ale pak vystoupil z řady. Takhle se to opakovalo asi deset minut. Pak se esesák slibně podíval po těch, které vybral. Prcek poznal, že netušíme, o co se jedná a viděl, jak se všichni bojíme, a tak něco pošeptal esesákovi a ten přikývnul. „Nebojte se, vybíral jen ty, kteří půjdou pracovat na zkrášlování ghetta. Prostě jsou vybráni na práci,“ přeložil nám Prcek. Všem nám v tu chvíli spadl kámen ze srdce. Prcek dal esesákovi pokyn, že domluvil, a ten řekl: „Folgen Sie mir,“ a celý zástup chlapců, v čele s esesákem a vzadu s četníky vyrazili pryč.

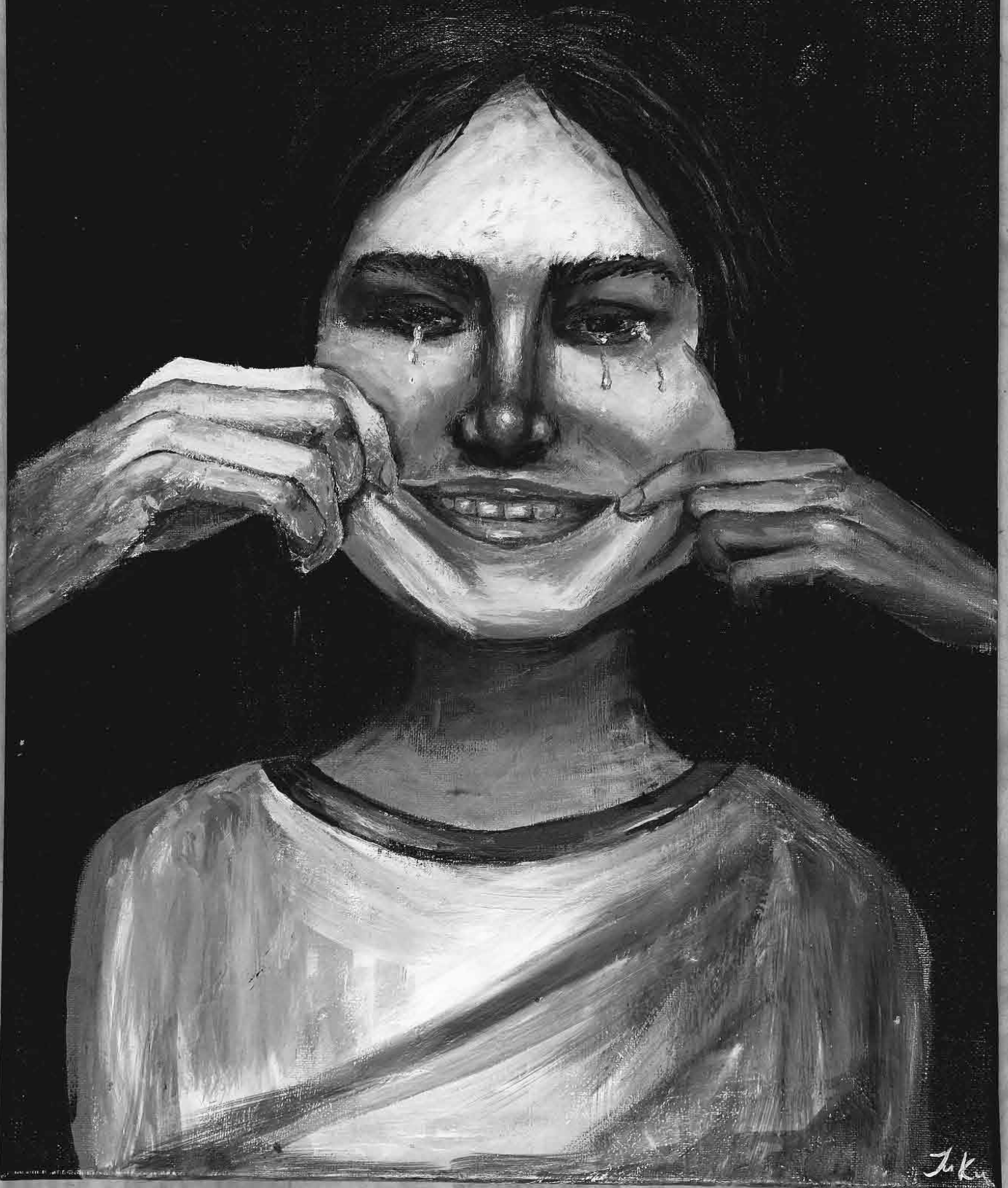
Dneska jsme se s Kurtem procházeli ghettem a hledali jsme něco do rubriky Toulky Tereziínem. Nic jsme nemohli najít, a pak nás to napadlo. „Vždyť zítra přijede delegace,“ plácl jsem se do čela, „náměstí je už zkrášlený.“

„No jo,“ přikyvoval Kurt, „teď tam jsou obchůdky, kavárna, spousta květin, a dokonce i kašna.“ Tak jsme okamžitě vyrazili směr náměstí. Tam nás ale čekalo nemilé překvapení. Všude byla spousta dozorců a lidí, kteří pracovali na posledních úpravách ghetta. Rozhodně si s námi v tu chvíli nikdo nechtěl povídat. A co hůř! Zpozoroval nás četník a hned se za námi vydal. „Co tu vejráte?“ zeptal se nás. „No... víte... my jsme se jen přišli kouknout, když zítra přijede ta delegace.“

„Jo tak jenom kouknout?“

„Ano,“ souhlasili jsme. „No tak když jste se přišli jenom kouknout, tak asi máte dost času. Tak žádný kecání a běžte támhle nosit lavičky do parku.“

„Do parku?“ rozesmál jsem se. Četník mi vrazil facku. „Dělejte!“ A tak jsme dělali. Lavičky jsme nosili asi hodinu. Pot z nás jen lil. Práce skončila, až když zvony z okolních

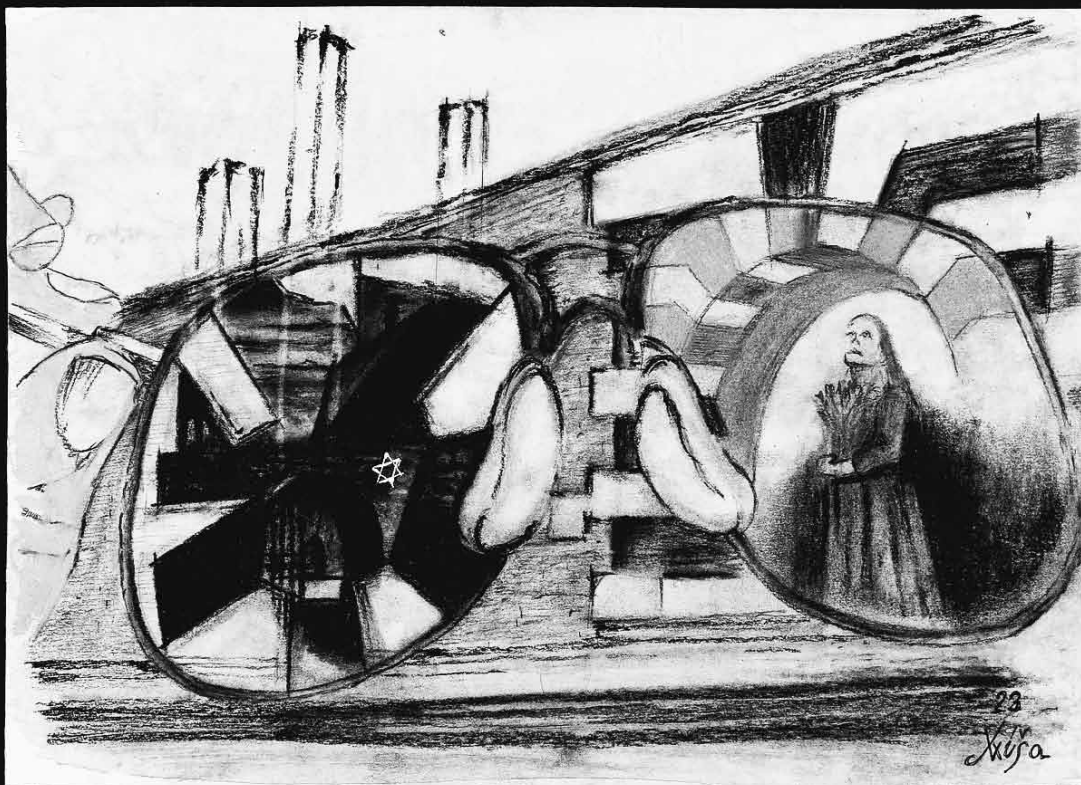
Julie Kučerová: Falešný úsměv, malba, 14 let, Lauderovy školy Praha (2. kategorie, 1. místo)

vesnic odbíjely klekání. Už jsme běželi zpět na *heim*, protože v šest už musíme být na ubikacích, když v tom nás zastavil nějaký muž, který s námi pracoval a řekl: „Díky za pomoc, kluci,“ a dal nám každému kousek chleba. V Praze bych si možná řekl, co to je za divnou odměnu, ale v Terezíně je chleba poklad. „Děkujeme,“ odpověděli jsme. „Nemáte zač, a teď už běžte, ať nemáte problém.“ Uznali jsme, že má pravdu a rozběhli jsme se.

Je deset hodin ráno... den D. Už za chvíli přijede delegace. Němci změnili Terezín k nepoznání. Náměstí je plné květin, voní čerstvým pečivem. Dokonce vedle kostela vznikl park s dětským hřištěm. Na jednu stranu Němce obdivuju, jak dokážou lidi zmást, zahladit stopy a využít vše, co jde. Na stranu druhou, po době strávené v Terezíně už nepoznám, co je pravda a co ne. Co když ji delegace taky nepozná? Pak ale přišel Prcek. „Chlapci moji. Delegace právě přijela. Teď jsou v kanceláři esesáků a pak půjdou na náměstí, kde bude uvítací projev. Spoléhám na vás, tak prosím... nedělejte žádné lumpárny.“ Všichni jsme kývli na souhlas.

Když už však bylo kolem poledne, přestalo nás bavit jenom sedět na *heimu*. „Kluci,“ zvolal najednou Lukáš (ten byl z nás nejstarší), „přece tady nebudem jen tak sedět. Sestavme si průzkumnický tým, který bude špehovat delegaci.“ Všem se nám nápad zalíbil. „Konečně nějaký dobrodružství,“ zardoval se Kurt. „Tak kdo se hlásí?“ zeptal se následně Lukáš, avšak nikdo se neodvážil zvednout ruku, protože jsme všichni věděli, že je to velmi riskantní. „No nic, budeme losovat,“

přišel s dalším návrhem. A tak jsme losovali. Vybráni byli: Jirka, Ríša, Miloš a... „Neee,“ zasténal jsem. „Petr, Petr jde taky,“ hlásil hned Ruda. Sevřel se mi žaludek. „Co se dá dělat,“ řekl jsem. Přitom jsem se velmi snažil, aby na mně nebylo vidět, že mám strach. Za chvíli byl tím vybrán a plán připraven. Už nebylo cesty zpět. Pomalu jsme obcházeli L čtyři sta sedmnáctku. Zdálo se mi, že jdeme celou věčnost. Kéž by, avšak ne. Sice pomalu, ale jistě jsme se blížili k cíli. „Willkommen in Theresienstadt,“ slyšeli jsme z dálky. Ještě dvacet metrů, deset, pět! Nula, stáli jsme na rohu terezínského náměstí. Nevím, proč jsem si tenkrát vzal s sebou menážku, ale tahle malá kartička rozhodla nejen o mém osudu. Bylo to omylem, nebo jsem chtěl mít něco jako talisman? „Petře,“ oslovil mě Miloš, „ty jsi z nás nejmenší a nejmíň nápadný. Sleduj, co se tam děje a všechno hlas.“ Nevím, jak dlouho jsem tam pozoroval. Dvacet minut? Hodinu? Každopádně se nic zajímavého nedělo. Furt jenom mluvil německy, čemuž nikdo z nás nerozuměl. Pak už jsem to nevydržel a otočil se na kluky, protože jsem jim chtěl říct, že to nemá cenu a že končím. Můj pohled jsem však věnoval někomu úplně jinému. „Seš v pohodě Petře?“ zeptal se mě Jirka. „Halo,“ ozvalo se najednou klukům za zády. Ti sebou škubli a pak se taky otočili. Stál tam esesák! Nikdo z nás nebyl schopen pohybu, jen já v ruce žmoulal svou menážku. Esesák si toho všiml a řekl: „Schenk Sie mir.“ Nerozuměl jsem mu, avšak když natáhl ruku, pochopil jsem, co mám udělat. Podal jsem mu ji. Ten se škodolibě zasmál a připojil se k ostatním posluchačům

Iluze versus realita

projevu. Když se usadil, otočil se za mnou a položil mou menážku na zem pod židli někoho jiného. Beznadějně jsem se na to díval. Najednou celé ghetto oživilo, a tak mě něco napadlo. Po náměstí se začali procházet lidé, dokonce v civilním oblečení. Děti si hrály na honěnou nebo na schovávanou. Je pozoruhodné, co všechno je člověk v Terezíně schopen udělat pro jídlo, byť jenom pro tuřínovou kejdu a kus starého chleba. Využil jsem příležitosti a vyšel z úkrytu. Dělal jsem, že se taky procházím po náměstí. Cestu k židlím esesáků a delegátů jsem zamaskoval skákáním po jedné noze, pak po druhé apod. Před poslední řadou sedadel jsem si lehl na zem a plížil se. Už jsem měl menážku na dosah. Dotkl jsem se jí, ale v tu chvíli mi na ruku šlápla černá holinka. Myslel jsem si, že mi zlomil všechny kosti v té ruce. Takhle beznadějně jsem tam ležel asi pět minut, než skončil projev. Potom mě esesák dost neohrabaně vzal za límec u trička a vlekl mě za sebou do šedých ulic Terezína. Za rohem mi dal pěstí do nosu, až se mi spustila krev a následně mě shodil na zem. Ležel jsem na břiše a rukama si chránil hlavu. Po chvíli jsem uslyšel švihnutí a pocítil strašlivou bolest. To využil svůj bič, který měl za opaskem. Asi pětkrát se napřáhl a uhodil. Byla to taková bolest, že jsem málem padl do bezvědomí. A pak někdo vykřikl ta spásná slova. „Was machst Du?!“ Esesák mě v tu ránu přestal bít. Celé tělo mě bolelo. Cítil jsem, jak se mi tričko nasává krví. „Jsi v pořádku?“ zeptal se mě po chvíli onen hlas. Přestal jsem si chránit hlavu a podíval se na něj. Byl to jeden z delegátů Červeného kříže. „Jo, jenom to

hrozně bolí,“ sykl jsem. Chtěl jsem si sednout, ale nešlo to. „Počkej, pomůžu ti,“ řekl mi delegát. „Teď mě prosím dobře poslouchejte, je to velmi, velmi důležité,“ využil jsem jeho pozornosti. „Všechno, co dneska uvidíte je lež! Celé ghetto nechali zkrášlit! Normálně tu nejsou žádné obchody, neplatí nám za práci, nedostáváme pořádně najíst, všichni máme hlad!“ Delegát mě velmi pozorně poslouchal. „Celé ghetto je přeplněné, odjíždí odsud transporty na Východ, celé je to jenom velká terezínská komedie!“ už jsem málem křičel. „Dobře, děkuji ti,“ uklidňoval mě delegát. „Velmi jsi nám pomohl. Rozhodně to ve zprávě zmíníme,“ usmál se. „Mám ti pomoci domů?“ „Ne, děkuji, mám dost času se dobelhat domů,“ poděkoval jsem mu. Jedině co, tak mi pomohl vstát a byl připraven odejít. „Ještě, že jsem si na to vzpomněl,“ sáhl do kapsy, „tohle by se ti asi mohlo hodit.“ Řekl a podal mi mou menážku. Než jsem stačil poděkovat, odešel.

A co bylo dál? Víím, že to, co jsem udělal, bylo správné, avšak za cenu nejvyšší... odjel jsem dalším transportem.

Bohužel, nikdo z vězňů takové štěstí neměl, aby mohl mluvit s členem Červeného kříže a říct mu o pravé tváři terezínského ghetta. Proto je taky v sepsané zprávě Terezín hodnocen kladně. A tak mohli nacisté dál pokračovat v trýznění Židů.

Svět chce být klamán?!

Anežka Pokorná: Proč?, kombinovaná technika, 13 let, ZŠ Nerudova České Budějovice (2. kategorie, 3. místo)

Anežka Hradcová: Šok, malba, 17 let, ZUŠ Litoměřice (3. kategorie, 2. místo)

Svět chce být klamán?

Lukáš Lang, 15 let, ZŠ a Gymnázium Vodňany (1. kategorie, 1. místo)

Zdůvodnění hodnotící poroty: Velmi propracovaná úvaha, která se snažila shrnout všechny hlavní důvody, které vedou k tomu, že lidé vedou k dezinformacím a lživým interpretacím, a to komplexně a systematicky.

Chce být svět klamán? Člověk nechce být oklamán ani nechce slyšet lži, protože to narušuje jeho vnímání světa a negativně ovlivňuje kvalitu jeho rozhodnutí. Otázkou tedy je, proč lidé nevěří dokázaným skutečnostem, jako je například holocaust nebo pandemie covidu-19? Proč si myslí, že první prezidentský kandidát je lepší než ten druhý. Proč se domnívají, že toto je dobro a tamto je zlo? Máme šanci zjistit, které informace jsou pravdivé a zda vůbec můžeme pravdu poznat?

Náš svět je velice složitý, a proto si ho rádi zjednodušujeme a zkrášlujeme. Animované pohádky zastupují naši představu ideálního světa a často nám nasazují „růžové brýle“. Geografické mapy nezaznamenávají každý kamínek, ale jen to, co se jeví jako důležité. Při této schematizaci však můžeme některé informace ztratit, nebo dokonce misinterpretovat. Dříve byly pro člověka největším pramenem poznání noviny a známí. Zprostředkovávali nám informace o tom, co se za poslední den, týden či měsíc stalo. Dnes jsou podobné, ale i mnohem sofistikovanější zdroje informací všude kolem nás. Každé pípnutí telefonu, každý příchozí hovor, každý článek přináší novou informaci, kterou musíme zpracovávat.

Za celý den k nám přichází obrovské množství dat a my se jen stěží některými probereme a na většinu buď zapomeneme, nebo si ji bezmyšlenkovitě uložíme do paměti. Co když je ale nějaký článek dezinformace? To zjistíme, pouze pokud fakta ověříme na internetu pomocí věrohodných zdrojů, jenže to je složitější, než zprávě začít věřit a pokládat ji za pravdu. Pokud jsme přesvědčení, že holocaust je pouze výmysl vítězů nad Německem, protože to vždy říkával náš příbuzný s vysokoškolským titulem, budeme této informaci přikládat větší váhu než článku o přeživším z Osvětimi. Hledat informace, které podporují naše přesvědčení je mnohem jednodušší než hledat ty, které ho popírají. To je přirozená lidská reakce a podléhá jí většina těch, kteří věří dezinformacím.

Další lidskou přirozeností jsou sympatie. Kdo nám bude připadat více sympatický? Osoba, která souhlasí s našimi názory, žije v podobných podmínkách a má celkově podobný život, nebo osoba, která se nám snaží naše myšlenky těmi svými zničit a vůbec se nám nepodobá? „Ale on mi vůbec nerozumí, jen plácá nesmysly a snaží se mě zmanipulovat,“ pomyslela by si většina lidí, kdyby v této situaci opravdu byli, jenže už si neuvědomují, že zmanipulovaní již mohou být. Toto uvažování je však pro průměrného občana, jenž vstřebal spoustu informací, příliš náročné a namísto kritického myšlení bez emocí se spokojí s cizí myšlenkou a nebojí se ji zapáleně bránit.

Nyní si představme jedince, který si myslí, že holocaust se nikdy nestal. Proč si to myslí? Jak na tuto informaci

přišel, když toto období naštěstí nezažil, a proč si je tím tak jistý? Důvodů může být mnoho. Vyrůstali jsme například za vlády totalitní strany. Už od malička jsme věřili propagandistickým lžím, které v nás stále jsou, a nehodláme se jich vzdát. Každou informaci, kterou jsme zpracovávali, jsme bez většího kritického zhodnocení uložili a na další otázky jsme se radši neptali, čímž jsme si vybudovali návyk. Nebo naopak nesnášíme vládu, protože je povrchní, neříká pravdu, nedbá na své občany a je jedno, zda je komunistická, či demokratická. Stejnou nechuť může člověk cítit i k médiím, které šíří provládní názory. Zjednodušeně řečeno, naše vnímání světa je již tak ovlivněno velkým počtem faktorů: od rodiny, po naše okolí, až po různé konspirační teorie, které popírají již dobře známá fakta, že nevěříme vlastně ničemu. Protože jsme živé bytosti, jsme ovládnáni emocemi, a právě naše emocionální reakce na informace velice silně ovlivňují naše rozhodnutí a tím i následné události.

A jak to vlastně bylo v období druhé světové války v Německu? Po zavedení norimberských zákonů byli židé velice omezováni. Jejich život se ohromně ztížil, oni s tím nemohli nic dělat a díky propagandě se proti nim obrátila i značná část obyvatelstva. Právě propaganda, která předkládala opakovaně německým obyvatelům lživé a nenávistné informace, byla ta největší zbraň. Co kdyby lidé nevěřili lžím o tom, že za všechno mohou židé? Možná by se mnohem více lidí zúčastnilo odboje. Možná by se snažili této části obyvatelstva pomoci, tak jak tomu alespoň částečně bylo v protektorátu Čechy a Morava, který byl propagandou postižen až později. Pokud byste se dnes zeptali náhodného kolemjdoucího na názor na židy, nejspíš by proti nim nic neměl, protože už nějaký ten čas žijeme v demokratické zemi s volně dostupnými informacemi bez toho, aby se nám vnucoval nějaký extrémistický postoj. Fakt, že někdo nevěří holocaustu, je nejenom smutný, ale i velice překvapující, protože důkazů pro jeho existenci nacházíme nespočet. Pokud by někdo nevěřil textu na kouscích papíru, je to ještě pochopitelné, ale po střední Evropě jsou rozestry velké komplexy bývalých koncentračních táborů a existuje spousta dokumentů i filmů o přeživších z těchto táborů, a přesto někteří o tom dokážou stále pochybovat, což jen ukazuje, že člověk si radši bude něco nalhávat, než by uznal bolestivou pravdu.

Pokud bych měl shrnout hlavní důvody, proč lidé věří lživým informacím, jsou jimi informační přehlcení a lidské emoce. Vzhledem k tomu, v jakém světě dnes žijeme, je těžké orientovat se v aktuálním dění. Na internet může každý jedinec napsat komentář, zprávu, článek či celou studii za účelem šířit své přesvědčení. Lidé, kteří na tuto zprávu narazí, na ni mohou reagovat nespočtem emocí,

kteří dále ovlivňují jejich porozumění světu a jejich následná rozhodnutí. A vše to začíná již u nadpisu. Pokud v nás titulek vyvolá silné pocity, například strach, hněv nebo smutek, šance na to, že na daný článek klikneme, je mnohem vyšší. Když jsme pod vlivem silných emocí, naše kritické myšlení může přestat fungovat a my jen bezmyšlenkovitě přijímáme další a další informace bez ohledu na to, zda je to pravda, či lež. Čím déle dané věci věříme, tím více ji budeme bránit. Od našeho přesvědčení je těžké se oprostít, jelikož se stalo součástí naší identity. Co se ale stane, když někdo začne naše přesvědčení kritizovat? Přirozená reakce člověka je obrana. Protože je daná informace součástí naší osobnosti, pochybovat o ní je stejné, jako kdybychom pochybovali sami o sobě, a to může být pro spoustu lidí nemyslitelné, proto kritika přesvědčení nejen že kritizovaný světový názor neoslabí, ale naopak ho ještě příživí, z toho důvodu jsou další pokusy o změnu myšlení takových lidí předem odsouzeny k neúspěchu.

Jak tedy zjistit, co je pravda, co je lež a proč se necháváme ochotně klamat? Existuje způsob, jak obejít lež a dozvědět se pouze pravdu? Dokážeme se distancovat od svých emocí a posuzovat informace pouze logicky? Dle mého názoru ne. Tak jako se nelze úplně zbavit prachu

v naší domácnosti, ani my se nemůžeme zbavit emocí. Můžeme se pouze naučit tento „prach“ co nejlépe uklízet. Pravda a lež je ale něco docela jiného než emoce. Pokud bychom se snažili vyhodnotit nějakou informaci jako pravdivou, nebo lživou, nakonec bychom nejspíše stejně narazili na překážku, že nevíme, co tyto pojmy znamenají. Zatímco někdo může sledovat obrazec seshora a uvidí čtverec, někdo jiný z odlišného úhlu uvidí krychli. Stejný vztah je i mezi pravdou a lží.

Můj názor je takový, že všechny zmíněné body se stále týkají převážně našeho vnímání světa. Co pro někoho je pravda, to pro jiného může být lež. Existují ale případy, ve kterých se větší množství lidí shodne na totožném závěru. Tento případ je například holocaust. Z pohledu člověka, který důvěřuje spíše pochybným stránkám než ověřeným médiím, může být holocaust lež. Ale mnohem větší množství lidí se shodne na tom, že holocaust se stal, a nikdy by ho nezpochybnovali. Poslední bod a hlavní téma úvahy je: Proč chce být svět klamán? Pro člověka je často příjemnější slyšet bezvýznamné lži, které ale neublíží našim pocitům víc než zdrcující pravda. Ve výsledku, když propojíme různé lidské přirozenosti, stojí před námi člověk, pro kterého každá změna světového názoru představuje ohrožení sama sebe.

JAK MILOVAT SVOU DCERU je název knížky izraelské spisovatelky Hily Blum

Jde o srdcervoucí román o vztazích matek a dcer. Fascinující a citlivý román začíná odcizením matky a její dospělé dcery a postupně odhaluje způsoby, jakými může mateřská láska škrtit, ačkoli se snažila kolébat, a jak může bezohledně a nesprávně nasměrovat, i když chtěla chránit. Román zařadil New Yorker Magazine jako hlavní titul v sekci Fiction. V roce 2022 získal prestižní izraelskou Sapirovu cenu.

Hila Blumová

se narodila v Jeruzalémě v roce 1969, část dětství a mládí prožila na Havaji, v Paříži a New Yorku. Nejprve působila jako novinářka, později se stala redaktorkou prestižního izraelského nakladatelství. V roce 2011 vydala román *Návštěva*, který se v Izraeli stal bestsellerem. Garamond českým čtenářům přináší její druhý, prestižní, izraelskou literární cenou vyznamenaný román.

Garamond, cena 399 Kč.

**TEREZÍNSKÁ INICIATIVA POŘÁDÁ ZÁJEZD DO IZRAELE
VE DNECH 5.–16. DUBNA 2024.**

***BLIŽŠÍ INFORMACE O PROGRAMU DVANÁCTIDENNÍHO
ZÁJEZDU SE DOZVÍTE***

NA NAŠEM SNĚMU A V PŘÍŠTÍM ČÍSLE ČASOPISU.

CENA ZÁJEZDU 38.990 Kč.

Vesnická hraběnka se objevila na německém velvyslanectví v Praze

Michal Stránský a tisková zpráva Musica non grata, Národní divadlo, foto Adam Mráček

Po více než sto letech (17. srpna 2023) se opereta *Vesnická hraběnka* (*Die Darfkomtesse*), byť pouze v ukázkách a v koncertním provedení, představila v Praze v Lobkovickém paláci na půdě Velvyslanectví Spolkové republiky Německo.

Jde o první operetu skladatelky (ženy) v hudební historii. Rachel Danzinger van Embden se narodila v Amsterdamu v roce 1870, od roku 1892 žila se svým mužem Oscarem Danzingerem v Berlíně a později i se čtyřmi dětmi.

Rachel Danzinger van Embden zemřela buď v Terezíně nebo později, v roce 1946, ve Velké Británii, kam se jí (podle posledních výzkumů) podařilo i s nejmladší dcerou utéct. Ale dosud si historici nejsou jisti.

Od 14. do 17. srpna 2023 se uskutečnil v rámci projektu *Musica non grata 3.* ročník Hudební akademie Terezín ve spolupráci s Velvyslanectvím Spolkové republiky Německo v Praze a Institutem terezínských skladatelů. Zásadní hudební událostí letošního ročníku bylo nastudování *Vesnické hraběnky*. Akademie se tradičně otevřela nejen mladým profesionálním umělcům, ale i široké veřejnosti, již nabídla volně přístupné koncerty a přednášky v Terezíně, Litoměřicích a Praze.

Koncertního provedení vybraných hudebních čísel z operety *Die Dorfkomtesse* (*Vesnická hraběnka*), nizozemské skladatelky Rachel Danzinger van Embden se ujaly mladé pěvecké talenty z Německa, Řecka, Velké Británie a dalších zemí

Evropy v nastudování muzikologa Kaie Hinricha Müllera. Dílo zaznělo v novodobé premiéře po více než sto letech od posledního uvedení v Berlíně v roce 1910, o kterém referovaly dokonce *Newyorské Timesy*. Veřejnosti se otevřela generální zkouška operety, jež proběhla 16. srpna v Terezíně, novodobá premiéra pak zazněla na závěrečném koncertě akademie, který se uskutečnil 17. srpna v reprezentativních prostorách Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v Praze.

Úvodní slovo slavnostního večera přednesl Andreas Künne, velvyslanec Spolkové republiky Německo.

Již tradiční součástí Hudební akademie Terezín byla konference Institutu terezínských skladatelů, jež se vedle smyslu a dopadu

Velvyslanec SRN v ČR Andreas Künne

Nefeli Spyropoulou, Benjamin Hewat-Craw

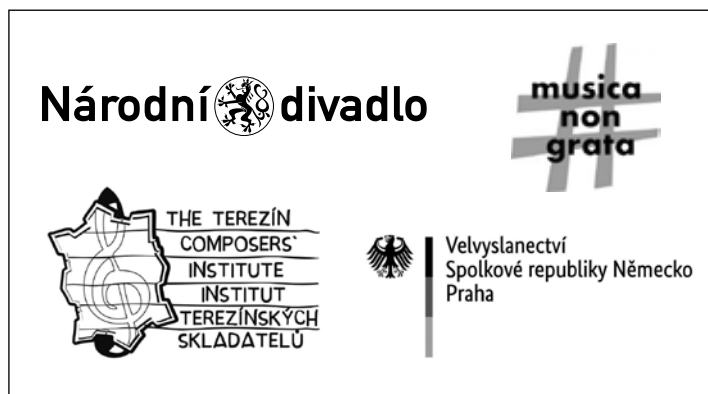
Benjamin Hewat-Craw, Jekatěrina Krovatěva

Všichni účinkující při závěrečné „děkovačce“

současné muzikologie tematicky dotkla též hudebního života terezínského ghetta v letech 1942 až 1944. Skladatel a klavírista Jan Dušek vedl hudební dílny pro žáky ZUŠ Litoměřice, které vyvrcholily společným koncertem 16. srpna v Litoměřicích.

Hudební akademii Terezín 2023 organizovaly Opera Národního divadla a Státní opera v rámci projektu Musica non grata, ve spolupráci s Institutem terezínských skladatelů a za finanční podpory Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v Praze. Dalšími partnery byly: Masarykova univerzita, Město Terezín, Památník Terezín, Nadační fond obětem holocaustu, Základní umělecká škola Litoměřice a Městská kulturní zařízení v Litoměřicích.

JIZKOR – VZPOMÍNÁNÍ

Je 20. září 2023 a do ostravských ulic přibylo 22 nových *stolpersteinů*, připomínajících zmizelé příbuzné, přátele či sousedy našich předků. Některá jména patří do nedávné historie Ostravy, jako např. Ing. arch. Felix Neumann, který má položen *stolperstein* spolu se svými sestrami Natálií a Sidonií před domem, který nejen navrhl, ale i postavil. Známé některá jeho díla, jako obytný dům s bývalou kavárnou Fénix, dům s dnes zaniklou kavárnou Union, poválečné sídlo divadla loutek, židovský starobinec u Komenského sadu, vítkovická synagoga, či budovy obchodního domu RIX anebo Německý dům, které zanikly v souvislosti s válečnými událostmi.

Jen za rohem tohoto domu začíná Přívozká ulice a na ní je dům, před kterým je položen *stolperstein* MUDr. Bedřicha Pressburgera a jeho ženy Lili.

MUDr. Pressburger byl v pořadí druhý ředitel vítkovické závodní nemocnice a také významný chirurg. V době jeho vedení nemocnice se zde rozšířila léčebná péče a přibyly další pavilony.

Procházíme-li Sokolskou ulicí, kde bylo položeno pět nových *stolpersteinů*, můžeme se zastavit u osamělého *stolpersteinu*, věnovaného Martě Hirschové, rozené Wulkanové. Po sňatku s opavským rodákem novinářem Juliem Hirschem odešla do Berlína. Byla to jedna z nejznámějších módních redaktorek Výmarské republiky a pracovala pro časopis „Die Mode“.

Na dvou místech jsou položeny *stolpersteiny* věnované rodině Arona Fuchse. Tato rodina byla těžkým osudem poznamenána hned dvakrát. Jednak to bylo v období holocaustu, a pak, v 50. letech, byl jeho nejmladší syn, který prožil válku v emigraci, odsouzen

v rámci politických procesů s Rudolfem Slánským na 15 let vězení.

Dnešní položení *stolpersteinů* v září roku 2023 připomíná také září roku 1942, kdy ve čtyřech transportech odjelo z Ostravy do Terezína 3247 osob, z nichž jen 187 se jich po válce vrátilo. A nelze zapomenout ani na transport do Niska nad Sanem, na židovské vojáky spojeneckých armád padlé na všech frontách 2. světové války. V sadu Dr. Horákové (už jen málo obyvatel našeho města ví, že část tohoto parku byl první židovský hřbitov, zaniklý v roce 1988) stojí pomník Obětem holocaustu, na němž je vytesáno slovo „Jizkor“. Spolu se všemi 89 *stolpersteiny* v ulicích našeho města je naší každodenní vzpomínkou na židovské obyvatele Ostravy.

*Libuše Salomonovičová,
Ostrava*

Čapkův památník slaví šedesátiny

a zve na výstavu, na níž poprvé představí dobové rukopisy a uvede nový dokumentární film

Empírový dům, výjimečné místo ve Staré Huti u Dobříše, uprostřed lesů a rybníků. Takové je někdejší letní sídlo Karla Čapka a Olgy Scheinpflugové, dnes spisovatelův památník. Ten letos slaví šedesát let od svého vzniku. V sobotu 23. září čekal návštěvníky slavnostní program. Jeho součástí bylo zahájení výstavy nazvané *To zvláštní místo: 60 let Památníku Karla Čapka*. Na ní se poprvé představily rukopisy dobových písemností slavného spisovatele a jeho blízkých. Expozice

ukazuje i proměny domu a zahrady od roku 1963 až po současnost.

„Oslavy zahajujeme i premiérou nového dokumentárního filmu „*Tajemství záberů Čapkovy Strže*“ v režii Ondřeje Kepky o proměnách různých zajímavých zákoutí zahrady i domu,“ říká ředitel památníku Zdeněk Vacek.

Výstava potrvá nejméně do konce ledna roku 2024.

Více na www.capek-strz.cz.

*Jana Bryndová,
foto René Volfík*

To nemyslíš vážně, Pavlíčku

Vršovické divadlo MANA uvedlo inscenaci *To nemyslíš vážně, Pavlíčku*. S nadhledem a vtípem líčí osud Pavla Kohouta, muže fascinujícího i rozporuplného. Kohoutův podivuhodný osud, jeho vtíp, bystrost i prozření mají stále co říct divákům. Režie hravého představení, kde se mísí groteska s vážným zamyslením, které odlehčují postavy cirkusových klaunů, se ujala režisérka Viktorie Čermáková. Tři různé životní etapy stále žijícího klasika hrají Daniel Toman, Ondřej Černý a Petr Klimeš. V roli osudové ženy alternují Týna Průchová a Tereza Vítů. Autorkou scénáře je dramaturgyně divadla Věra Mašková. Premiéra na vršovické scéně byla v září 2023.

Od budovatelského nadšení let padesátých přes zrod ideje socialismu s lidskou tváří zadušený sovětskou okupací až po vznik Charty 77 a následné represe. U toho všeho byl Pavel Kohout, jeden z nejvýznačnějších českých dramatiků a spisovatelů, světově uznávaný autor a v době normalizace i spoluvůrce zásadního politického dokumentu druhé poloviny 20. století. Svazák, komunist, ale i disident. Revolucionář i kontrarevolucionář, idealista, snílek, nepolitický politik, emigrant z donucení, básník, dramatik, beletrista.

„Příběh muže, který stanul během svého života na zcela opačných ideologických stranách, mě zaujal. I tím, že je schopen sám na sebe zpětně pohlížet se shovívavým porozuměním,“ říká režisérka Viktorie Čermáková. Podle ní v sobě příběh Pavla Kohouta zahrnuje konflikt mezi přesvědčeným komunistou a pronásledovaným disidentem. A zkoumání důvodů jeho původní víry i jeho obrácení přináší mnoho zajímavých impulsů. „Vyrovnávání se české společnosti s komunistickou, ale i jinou minulostí je stále aktuální. Stejně jako pochopení nejrůznějších dějinných událostí v kontextu doby a možnosti odpouštění,“ dodává Čermáková.

Osudová láska, vtíp i nadhled

Představení zachycuje tři podoby protagonisty – mladého nadšence, zmoudřelého muže středního věku a starého klauna. Ten s nadhledem a zároveň velkou hravostí vtípně glosuje obě podoby svého minulého já. Pavka, Pavel i August se konfrontují nejen se sebou, ale zejména s dobou. Snaží se jí utvářet, ale ona je stále přerůstá.

„Všechno se děje v zákulisí cirkusu svět a vzpomínky proto mají odlehčenou podobu cirkusových gagů. Autora zároveň provází osudová žena. Láska je totiž velmi silným tématem Kohoutovy tvorby,“ doplňuje dramaturgyně divadla MANA Věra Mašková. A dodává, že v představení se diváci dozvědí mnohé o slavném českém spisovateli. Stejně jako o 50. až 70. letech, o zvratech doby, okupaci Československa

v roce 1968 a o zrodu odporu proti normalizaci. „Je to trochu jiný pohled, než na jaký jsme zvyklí z učebnic. Hra servíruje historii s nadhledem a vtípem a nekonvenční hravostí. Inscenace je dalším příspěvkem při hledání toho, kdo jsme my, Češi, v běhu věků. Tentokrát v odlehčenějším duchu,“ láká na představení Mašková.

Odpouštění i pochopení

Pavel Kohout je nejen vynikající dramatik a spisovatel, ale také člověk, který svou tvorbou i postoji zasáhl do evropských dějin druhé poloviny minulého století. „Je to muž, který přerostl své prostředí a bez problémů uspěl v zahraničí. Ale na počátku své životní cesty se fatálně zmýlil. Představení se zabývá pouze částí jeho života: od padesátých do konce sedmdesátých let. A končí jeho nucenou emigrací,“ vysvětluje Mašková. Hra je přitažlivá i díky výzvám, které přináší. Osud Pavla Kohouta je podle autorky scénáře i pobídkou k tomu, abychom nahlédli do doby minulé. „Nikoli proto, abychom své předky soudili, ale abychom je pochopili. Jen tehdy, když si o minulosti budeme říkat nepřikrášlenou pravdu, když pochopíme příčiny historických jevů, byť by to bylo sebenepříjemnější, máme šanci neopakovat stejné chyby. Proti historickým omylům nejsme nikdy imunní. A chyby je opravdu lehčí spáchat, než je potom napravit. To jsou otázky, které by měla hra nastolit,“ zdůrazňuje Mašková.

„Kohouta jsem poznala jako člověka elegantně velkorysého, s velikým smyslem pro humor. Nepřestává už od středních let analyzovat svůj vlastní život, často s velkým nadhledem a sympatickou sebeironií. Neexistuje nic špatného, co by se o něm dalo říci, co by už předtím neřekl on sám. Naše inscenace ho nesoudí. Myslím, jak ho znám, že by ho mohla spíš pobavit,“ dodává Mašková.

„Kohouta jsem poznala jako člověka elegantně velkorysého, s velikým smyslem pro humor. Nepřestává už od středních let analyzovat svůj vlastní život, často s velkým nadhledem a sympatickou sebeironií. Neexistuje nic špatného, co by se o něm dalo říci, co by už předtím neřekl on sám. Naše inscenace ho nesoudí. Myslím, jak ho znám, že by ho mohla spíš pobavit,“ dodává Mašková.

www.vrsovickedivadlo.cz

Zleva: Petr Klimeš, Ondřej Černý a David Toman

**Tereziánská
iniciativa**

Vydává Tereziánská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Telefon: 222 310 681, 601 122 818, e-mail: terezinskainiciativa@gmail.cz.
Redakční rada: Tamara Pavlíčková, Michal Stránský, Michaela Vidláková

Bankovní účet: v CZK: 59433011/0100.

Číslo 117 vyšlo v září 2023.

MK ČR E 10779